บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การส่งเสริมการเกษตรจัดได้ว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเกษตร เพราะเหตุที่ว่า งานส่งเสริมการเกษตร เป็นงานที่ให้บริการความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแก่เกษตรกรแล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือจนบังเกิดผลสำเร็จ ขณะเดียวกันการส่งเสริมการเกษตรก็เป็นกระบวนการในการรับข้อมูล ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของเกษตรกร สำหรับนำไปสู่การค้นคว้าวิจัยเพื่อศึกษาหาแนวทางแก้ไข แล้วนำไปถ่ายทอดแก่เกษตรกร โดยผ่านกระบวนการส่งเสริมการเกษตร บุญสม (2539:2) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่สำคัญ ที่มีส่วนช่วยเกษตรกรในการปรับปรุงคุณภาพ เพิ่มผลผลิต และเสริมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยอาศัยกลยุทธ์ (Strategy) ในการทำให้ผลการค้นคว้าวิจัยทางการเกษตรได้มีส่วนช่วยสนับสนุนเกื้อกูล ปรับปรุงการเกษตรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น และแหล่งความรู้ที่จะนำไปเผยแพร่นั้น บุญธรรม(2540:28) กล่าวว่าอาจได้มาจากกรมต่างๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ สถาบันวิจัย หรืออาจได้มาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้โดยวิธีการส่งเสริมแบบต่างๆไปยังบุคคลเป้าหมาย (เกษตรกร แม่บ้านเกษตรกร ยุวเกษตรกร บุคคลอื่นๆ) โดยมีเป้าหมายที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถนำเอาความรู้ดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและชุมชน

โดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่าเป้าหมายที่สำคัญของงานส่งเสริมการเกษตรคือ การให้การศึกษาแก่เกษตรกรในด้านการเกษตรและที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะให้เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงหรือได้มีการพัฒนาในด้านความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนทัศนคติ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จะเกิดผลตามเป้าหมายหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของแผนงาน โครงการตามความสามารถของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งการเอื้ออำนวยของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมต่างๆที่มีผลต่อการพัฒนา (กลุ่มแผนงานวิจัยและพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร , 2539) จึงจำเป็นจะต้องมีการศึกษาวิจัยค้นคว้าหาความถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ใหม่ๆหรือแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาให้กิจกรรมต่างๆนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้วางไว้ โดยการวิจัยทางส่งเสริมการเกษตรนั้นจะเน้นการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ผสมผสานกับด้านการเกษตร มีจุดมุ่ง

หมายหลักในการปรับปรุงเทคโนโลยีให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแต่ละท้องถิ่น และพัฒนาเทคโนโลยีให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ ในอันที่จะทำให้เกษตรกรสามารถรับและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

การค้นคว้าวิจัยทางส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension Research) ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของกรมส่งเสริมการเกษตร ในส่วนนโยบายบริหารงานส่งเสริมการเกษตร เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยจะช่วยให้เกิดแนวทางที่ถูกต้อง ในการพัฒนาการเกษตรสมบูรณ์ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเกิดความมั่นใจในวิทยาการที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น สามารถใช้วิธีการถ่ายทอด วิทยาการที่มีประสิทธิภาพในอันที่จะทำให้เกษตรกรยอมรับ ตลอดจนทำให้เข้าใจลู่ทางในการพัฒนาการเกษตร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม การวิจัยทางส่งเสริมการเกษตรจึงนับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร แต่ปัจจุบันพบว่าการวิจัยด้านนี้ยังมีอยู่น้อยทำให้การพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา การดำเนินงานยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร กรมส่งเสริมการเกษตร จึงมีการสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ศึกษาวิจัยและทดสอบความเหมาะสมของเทคโนโลยี สนับสนุนงานวิจัยร่วมกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น สถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานวิจัยในพื้นที่ เพื่อการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร 2540:10)

การส่งเสริมการเกษตรในระดับอำเภอซึ่งมี เกษตรอำเภอและผู้ช่วยเกษตรอำเภอ เป็นผู้รับผิดชอบนั้นนับว่าเป็นพื้นฐานอันสำคัญต่อความสำเร็จของงานส่งเสริมการเกษตร เกษตรอำเภอและผู้ช่วยเกษตรอำเภอ ในฐานะสถานภาพของผู้นำการบริหารที่รับผิดชอบงานส่งเสริมการเกษตรจะต้องมีความรู้ความสามารถเพื่อที่จะแนะนำ ชักจูงโน้มน้าว บุคลากร หรือผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผู้นำการพัฒนาเผยแพร่การเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยผู้วิจัยเลือกภาคเหนือเป็นพื้นที่ในการทำวิจัย เนื่องจากภาคเหนือมีปัญหาด้านการเกษตร โดยเฉพาะ ความยากจนของราษฎร ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ขาดการอนุรักษ์ ปัญหาเรื่อการถือครองที่ดิน ปัญหาการค้นคว้าวิจัย ยังขาดแคลนผลงานวิจัยที่เหมาะสม งานวิจัยไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร และไม่ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาในท้องถิ่น (สำนักงานเกษตรภาคเหนือ ,2534)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ และเห็นว่าควรจะศึกษาถึง ลักษณะงานวิจัยที่ต้องการของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรในภาคเหนือ โดยเก็บข้อมูลจากเกษตรอำเภอหรือผู้ช่วยเกษตรอำเภอ ซึ่งถือว่าอยู่ในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตอบคำถาม เนื่องจากเกษตรอำเภอและผู้ช่วยเกษตรอำเภอ เป็นบุคคลหลักในการดำเนินงาน วาง

แผน หรือ บริหารการส่งเสริมการเกษตร เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นประโยชน์สำหรับการผลิตผลงานวิจัยด้านส่งเสริมการเกษตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อศึกษาลักษณะงานวิจัยที่ต้องการของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรในภาคเหนือ โดยแบ่งลักษณะงานวิจัยออกเป็น 4 ด้าน ด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาเกษตรกร ด้านการปรับปรุงเทคโนโลยีในท้องถิ่น และด้านการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร

2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยด้านส่งเสริมการเกษตร

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงลักษณะงานวิจัยที่ต้องการด้านส่งเสริมการเกษตร ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการวิจัยของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารระดับสูงและบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับภารกิจการส่งเสริมการเกษตร โดยเป็นแนวทางในการวิจัยหรือพัฒนางานวิจัยของสถาบันการศึกษา หน่วยงาน หรือ องค์กรต่างๆในการผลิตผลงานวิจัยด้านส่งเสริมการเกษตร ที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ และเกิดผลในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรในภาคเหนือต่อไป

กรอบแนวความคิด

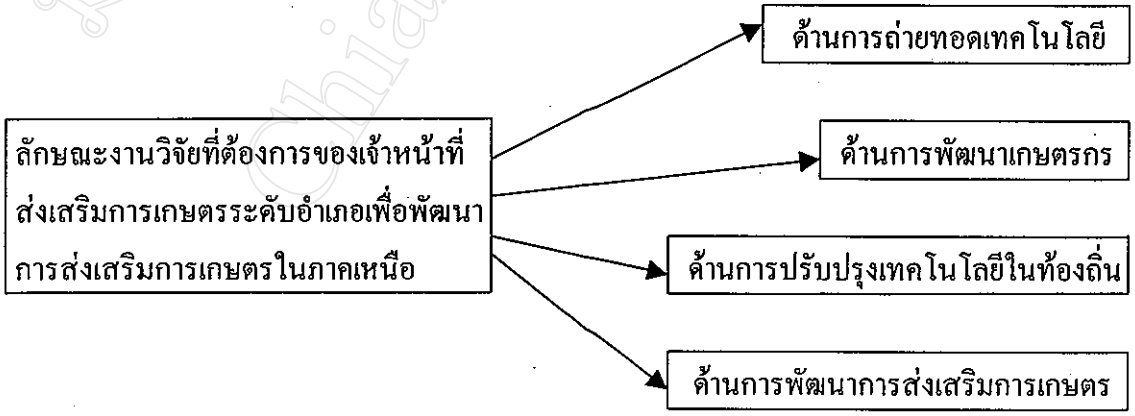

นิยามศัพท์เฉพาะ

ลักษณะงานวิจัยที่ต้องการด้านส่งเสริมการเกษตร หมายถึง รูปแบบหรือหัวข้อของงานวิจัยที่น่าสนใจเป็นความต้องการที่อยากศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากผลงานวิจัย เพื่อนำไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร

การค้นคว้าวิจัย หมายถึง การศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะนำผลที่ได้ไปประยุกต์อย่างถูกต้องและเหมาะสม และเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาต่อไป

การวิจัยด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี หมายถึง การวิจัยเพื่อที่จะค้นหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี

การวิจัยด้านการพัฒนาเกษตรกร หมายถึง การวิจัยเพื่อที่จะค้นหาและทำความเข้าใจในตัวเกษตรกรและพฤติกรรมของเกษตรกร

การวิจัยด้านการปรับปรุงเทคโนโลยีในท้องถิ่น หมายถึง การวิจัยเพื่อที่จะค้นหาแนวทางในการปรับปรุงดัดแปลงแก้ไขเทคโนโลยีที่นำมาจากแหล่งต่างๆ

การวิจัยด้านการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การวิจัยเพื่อที่จะค้นหาแนวทางในการปรับปรุง พัฒนา การส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ หมายถึง เกษตรอำเภอ หรือผู้ช่วยเกษตรอำเภอผู้เป็นหัวหน้าสำนักงานเกษตรอำเภอ หรือ กิ่งอำเภอ โดยมีตำแหน่งเป็นผู้บริหารงานส่งเสริมการเกษตร และปฏิบัติงานอยู่ในจังหวัดภาคเหนือ

ภาคเหนือ หมายถึงส่วนที่เป็นภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย 17 จังหวัด ดังนี้ เชียงราย เชียงใหม่ แพร่ น่าน พะเยา ตาก ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน พิจิตร เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย นครสวรรค์ กำแพงเพชร อุทัยธานี อุตรดิตถ์

อายุ หมายถึง จำนวนเวลาเป็นปีตั้งแต่แรกเกิดจนถึงปัจจุบันของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ

อายุราชการ หมายถึง ระยะเวลาเป็นปีในการบรรจุเข้ารับราชการตั้งแต่วันแรกเข้าจนถึงปัจจุบันของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ

ระดับตำแหน่ง หมายถึง ระดับตำแหน่งพีซี ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ ในปีงบประมาณ 2542 โดยกำหนดจำแนกตำแหน่งตามระบบพีซี

ภูมิลำเนา หมายถึง ถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งที่เป็นภูมิลำเนาหรือบ้านเกิดของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งแบ่งตามภาคการส่งเสริมการเกษตร โดยจำแนกออกเป็น ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตกและภาคใต้

เงินเดือน หมายถึง เงินที่ได้รับเป็นรายเดือนจากงบประมาณของทางราชการ

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง หมายถึง ระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง เกษตรอำเภอ หรือ ผู้ช่วยเกษตรอำเภอ จนถึงปัจจุบัน

สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพการอยู่เป็น โสด แต่งงาน หม้าย หรือ หย่าหรือแยกกันอยู่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Chiang Mai University